

A KURITYÁNI PÁLOS KOLOSTOR

CZEGLÉDY ILONA

Kurityán községtől és az ezen átvezető Kazincbarcika–Aggtelek–Jósvafő autóúttól É-ra kb. 1 km-re erdős völgy felső végénél egykori pálos kolostor templomának romjai magasodnak. A romig gépkocsival járható, elhanyagolt köves út vezet, amely a romot délről és keletről körülveleli. Az út megszüntetett bányabejáráshoz vezet. A romterület igen elhanyagolt állapotú, sűrű növényzet borítja, bokrok, sőt, újra fák nőnek benne.

Kutatástörténet: A Vasárnapi Újság 1861-es számában maradt fenn a „kurityáni zárdaromok” acélmetszetű képe: (1. kép) ahol a falak bizony még kétszer olyan magasak állnak mint ma, ép a Ny-i bejárat, felette rózsablak töredéke és áll egy teljes D-i ablak is. A szerző Luppa Péter ezt írja: „A szerzetesek lakának csekély omladványai látszanak, de az egyház falai még főnállóak, s ablaknak maradványai mutatják annak építészeti modorát, amit a szép hajlású gót ívek annál inkább bizonyítanak. Kik lakták a kolostorromot: bizonytalan, vsz. I. András építette és adományozta a görög szertartású Bazil szerzetesek részére.”¹ Fényes Elek geográfiai szótárában feljegyzi:² „Van a falunál észak felé az erdő alatt egy omladozó klastrom, az imaház falai jelenleg is állanak, kik lakhatták, nem tudatik.” Gerecze Péter műemlékjegyzéke (Felső)Nyárádnál a pálosok egykori kolostorát tartotta nyilván.

Genton kistopográfiája Kurityánt nem említi: Felsőnyárádnál jelez kápolnaromot „csúcsíves faragott ablakkerettel XV. sz.” – mellyel a MOB 1927-ben foglalkozott.³ 1942-ből maradt fenn dr. Szabó Ferenc leírása és felmérése.⁴ (Évtizedekig csak ez a felmérési rajz volt ismert a templomról.) Szabó úgy becsülte, hogy a kolostor a templomtól É-ra kb. 32 m-re terjed ki, szélessége K–Ny irányban kb. 40 m. A templomhajó volt akkor is jobb állapotban, három ablaknyílása még látható beomolva, szentélyében már egy sem látszik, a hajó Ny-i falában még áll a kapu töredékesen, s felette a rózsablak íves alja is látszik. „A hajóban nyolc, a szentélyben öt borda maradványa látható félkör alaprajzzal, a szentély északi falában a sekrestyébe átvezető ajtónyílástól K-re eső első borda félnyolcszög alaprajzú. A bordák a falak közepén gyámkövekben végződnek, melyek közül a hajó É-i falán a szentély felőli sarokban levő, nagybajszú emberfőt ábrázol. A bordákon az aláfaragások alatt sima címerpajzsok állanak.”

1952-ben Nagy Emese a HOM bejelentése alapján végzett itt leletmentő ásatást.⁵ Akkor baraképítés folyt a kolostortól É-ra, a terepet 3 m-t mélyítették a kolostor É-i fa-

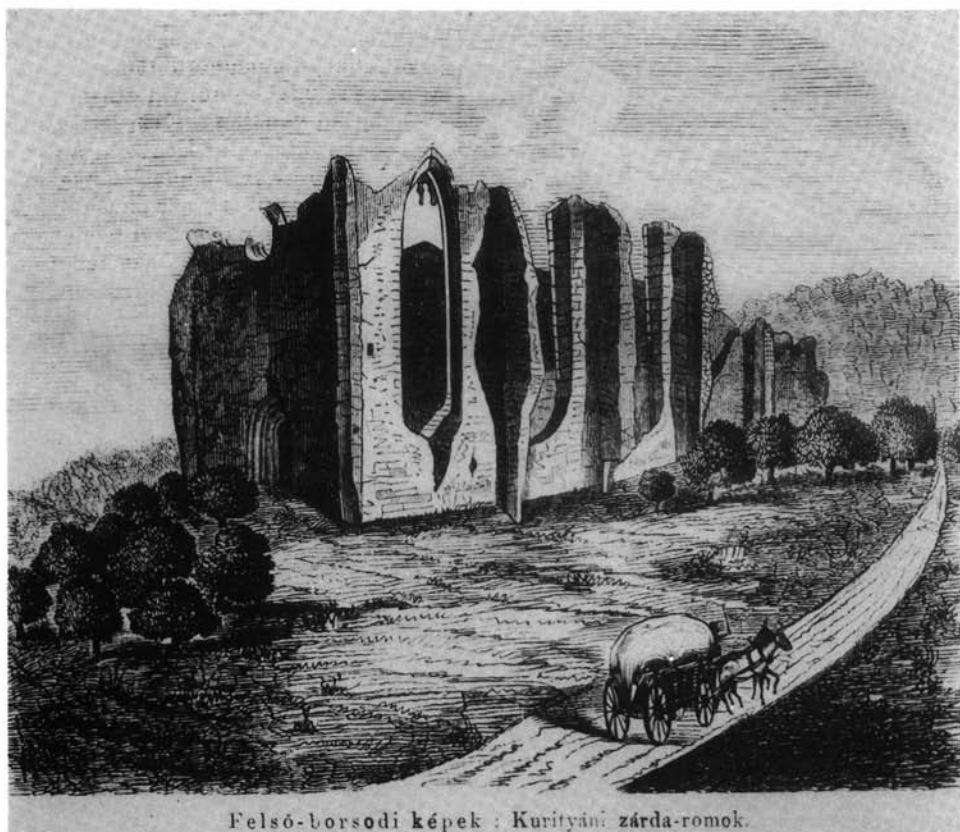
1. Vasárnapi Újság 1861. 20. sz.

2. Fényes E., 1851. 282.

3. OMF-ben MOB Irattár. 360/1927. ügyiratban Schulek János jelenti, hogy semmilyen kápolnaromról nem tudnak.

4. HOM Adattár 1942. június 6.

5. MNM Adattár 1952. Nagy Emese 35. K. I.

1. kép. A Vasárnapi Újság 1861-es számában: Kurityáni zárदारomok

lát „letermelték”. További építkezést, árokásást is terveztek 1954-ben újabb kis leletmentést és megfigyelést végzett Kalicz Nándor és Nagy Emese.⁶

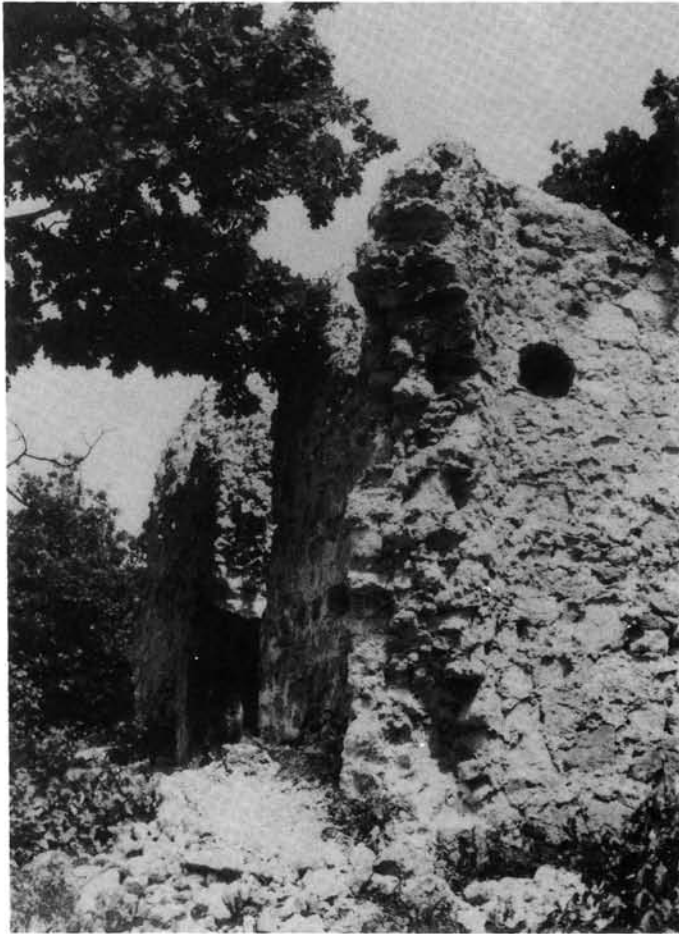
1958-ban Megay Géza leletmentése során⁷ a kolostorromtól DK-re útépités közben csontok kerültek elő: két sír és a katlanszerű mélyedésben vasolvasztó maradványai láttak napvilágot, valamint középkori kerámia és néhány késő-középkori szerszám.

1966-ban a Borsodi Szénbányáktól Nemes Árpád a tröszt Ormosbányai Üzemegységének főmérnöke jelentette a HOM-nak, hogy a rom és környéke alábányászását tervezik és hogy a rom környékéről értékes leletek kerültek elő. A HOM a bejelentést 1967 végén az OMF-hez továbbította. Az OMF területi előadója többször megkereste a vállalatot, ahol különböző tájékoztatásokat kapott az alábányászást illetően. Az illetékes szerv a terület alábányászását 1967-ben egyértelműen elrendelte, mert a Járási Tanács VB. Építési és Közlekedési Csoportja a rom műemléki védettségét nem közölte és emiatt észrevételt sem tett.

1968 nyarán az Idegenforgalmi Hivatal és az ÉIB képviselőjében H. Szabó Béla járt a romoknál és a helyi általános iskola segítségével társadalmi munkában megtisztította

6. MNM Adattár 1954. Kalicz Nándor 388. K. IV.

7. HOM Régészeti Adattára 1958. június 212/68. Megay Géza.

2. kép. A templom nyugati zárófala 1969-ben

a romokat a növényzettől, s erről 1968 októberében a Borsod megyei MAB ülésen beszámolt 1968. okt. 31-én Diósy Gáspár MAB elnök, Détsky Mihály és Vladár Ágnes az OMF képviseletében helyszíni szemlét tartottak és felmérték és lefotózták a romot, majd helyreállítási tervprogramot készítettek 1969 áprilisában, melyet az OMF vezetősége jóváhagyott.

1969. IV. 25-én Détsky Mihály, Vladár Ágnes és e sorok írója (akkor a DVM igazgatója) a tröszt részéről Juhász András főgeológus – megtekintették a romokat, megbeszélést folytattak Nemes Árpáddal az ormosi bányauzem főmérnökével – az OMF ekkor értesült arról, hogy a területet valóban alábányászták, de a tröszt kész minden segítséget megadni a rom megmentéséhez, a növényzet kiirtásához, az omladék eltakarításához.

Nemes Árpád irányításával és vezetésével a bánya szocialista brigádja és KISZ-brigádjai társadalmi munkában vállalták és megkezdték a fenti munkákat. Nemes Árpád V. 16-án felkeresett és elmondta, hogy miután az OMF-fel és a DVM-mel megbeszélte munkákat megkezdték, este mikor a rom őrizetlen maradt – bontani kezdték azt,

3. kép. A hajó D-i fala ablaknyílásokkal
a munka kezdetén

nagyobb pusztítást okozva az emléken, mint a korábbi évek során összesen. Azonnali beavatkozást kért és kapott. (Értesítettük az OMF területi előadóját, a Megyei Tanács Építési Osztályát, a HOM-ot.) A DVM nevében dr. Czeglédy Ilona vállalta, hogy a szükséges leletmentést a bányauzem által szervezett társadalmi munkások segítségével elvégzik.⁸ Ez a munka történt meg 1969. május 16-ot követően. Az OMF a D-i támpilléreket kiegészítette, a lábazatot helyreállították és kiegészítették. A munka azonban félbemaradt, a bánya újból megkezdte az alábányászást és a helyszínt életveszélyessé nyilvánították.

Történeti adatok. A kurityáni, helyesebben nyárádi Újháznak nevezett pálos kolostort a nagyhatalmú Perényi család egyik tagja: Imre – Zsigmond titkos kancellárja – alapította, Keresztelő Szent János tiszteletére 1408-ban, ahogyan a rend történetírója Gyöngyösi Gergely a XVI. sz. elején bulláriumában említi.⁹ „Az alapító gondoskodott a templom berendezéséről és felszereléséről és a kolostort nyárádi földekkel és szőlővel, továbbá Kurityánban egy harmadik szőlővel is megajándékozta.” Perényi 1403-ban kapta szolgálatai jutalmául Nyárad, Ormos, Kelecsény, továbbá a már elpusztult Tövises és Balázsháza birtokokat, amelyek a Rudabánya és Szuhogy között 1405 után újjáépített Csorbakő várának uradalmához tartoztak.¹⁰

Perényi 1418. március 18-án V. Márton pápától Konstanzban búcsúengedélyt kapott a kolostor számára, „amelyet az Imre épített, de még nem befejezett.”¹¹ 1418. júl.

8. 1969. V. 26. Czeglédy Ilona jelentése.

9. Gyöngyösi G(eorgius) Bullarium. Bp. Egyetemi Könyvtár. Kézirattár Cod. Lat. 115.

10. Documenta Actis Paulinorum. Bp. 1978. (69. Újház)

11. Lukcsics P., 1931. 60. p. 64. sz.

4. kép. A Ny-i kapu és a templomhajó
munka közben

25-én az egri káptalan előtt az elhunyt Perényi Imre fiai János és István megállapodtak Kurityáni Imrével, hogy Kurityán falut átengedi nekik a kolostor számára, cserébe az abaúji Tengerfaludért és további 100 Ft-ért.¹²

1418. december 4-én Zsigmond parancsára az egri káptalan be is iktatta őket Kurityán birtokába.¹³ 1420. szeptember 22-én Zsigmond megerősítette a Perényi fivéreket e birtokban, amelyet a *Nyárádi Szent János* tiszteletére alapított kolostornak és az itt élő remete testvéreknek adtak.¹⁴ A kolostor életéről keveset tudunk. 1477-ben Benedek fráter a prior.¹⁵

Mohács után Perényi Pétertől Csorbakő vára tartozékaival így a kolostorral is Bebek Ferenc és Imre birtokába kerül. Imre, a korábbi prépost, aki protestáns lett és megnősült, 1541-ben végrendeletében úgy intézkedett, hogy az újházi kolostorban (in clastro Újház tumulari) temessék el és 25 Ft-ot, egy hordó bort és egy vágó ökröt hagyott a kolostorra. A végrendelezésnél jelen volt többek között Péter fráter Újházi prior és ugyanebből az „Uhas”-ból Pál prédikátor.¹⁶ Az 1544. és 1546. évi dézsmajegyzékekben Kurityánt még az Újházi remeték birtokaként írják össze.¹⁷ 1554. évi adó-lajstromban mint a szendrői járáshoz tartozó birtokot említik, amelyet a füleki török pasa fel is égetett.

12. OL. DI. 10705.

13. OL. DI. 10737.

14. OL. DI. 10978.

15. OL. DI. 74718.

16. NRA. 521/25.

17. OL Conscriptio Dicarum.

5. kép. A templomhajó D-i fala munka közben

A kolostor 1550 után néptelenedett el, – a reformáció idején és elhagyottan, tető nélkül – az évszázadok során magától romba dőlt. Az elnéptelenedett kolostor és birtokai felügyeletét a Pelsőc melletti Gombaszögi kolostor látta el a pusztulásig, talán 1567-ig. A romok között a szerzetesek távozása után is lakhattak emberek. Az eredeti padló fölött, az omladék közé mindenestre temetkeztek. A pálos aktákban 1701-ben¹⁸ (1701. dec. 3.) a diósgyőri kolostor birtokaként említik Kurityánt.

Az 1969-es kutatás előtt a romok másfél–két méter magas omladékból, átlag 5–6 méter magasságig emelkedtek ki. A templom jellegzetes pálos alaprajzú, viszonylag rövid, három boltszakaszos hajóval (13,60 m hosszú, 9;10 m széles belméretű) és keskeny, nyújtott kb. 12 m hosszú két boltszakaszra osztott, a nyolcszög három oldalával záruló szentéllyel. A szentély É-i oldalán sekrestye, ennek Ny-i része fölött valószínűleg harangtorony állt. A sekrestye É-i falán ajtó nyílt a következő helyiségbe. A hajó legépebb É-i fala az omladék felett kb. 5 m magasán, a boltozat indításáig állt csaknem teljes meszelt vakolatával, a három keresztboltszakaszt alátámasztó két sarok és két közbenső faoszloppal tagolva, amelyek címerpajzsokkal díszített fejezetei a bordaindításokkal épségben megvoltak. A D-i támpilléres hajófal, amelyen három csúcsíves ablak nyílt, romosabb. A Ny-i ablak keleti kávája az ív indításáig állt, a másik két ablak keretezése hiányosan maradt meg. Az ablakok között a faloszlopok és ezek fejezetei töredékesebbek, mint az É-i oldalon, csak a konzolról induló DK-i faloszlop ép. A Ny-i főhomlokzat, – amely a vásárnapi Újság 1861. évi metszetén még oromzatig állt, benne egy töredékes körablakkal – kb. a Ny-i kapuzáradék magasságáig lepusztult. A gazdagon tagolt kapukeretezés É-i szára az ív indítással megvan, egy következő ívköve az ív

18. OL Kam. Lvt. Acta Paul. Fasc. 325. Fol. 24–25. Num. 26. In. Comitatu Borsod: Heremitarum de Diós-Gyeur: Kurityán.

6. kép. A szentélybelső a munka kezdetén

vállmagasságáig felhalmozódott omladékon feküdt. A hajó K-i végén a diadalív teljesen hiányzott. A hajóban több fa állt. A szentély falai a D-i oldalon két ablaknyílás aljával a hajóéval kb. azonos magasságig álltak, kivéve a sokszögű szentélyzáródását, amely már alig emelkedett ki a másfél-kétméteres omladékból. A szentély D-i oldalán kettős ülőfülke faragott kő maradványai látszottak. Az É-i szentélyfalban egy kiromosodott ajtónyílás volt. A templomtól É-ra az omladékból a kolostor falai emelkedtek ki. A falak helyenként téglával vegyesen idomtalan terméskőből (mészkö) épültek. A faragványok nagy üreges zárványokkal teleszórt vulkánikus, fagyálló szürke kőből készültek.

A tervprogramot készítő építészek véleménye szerint: „A maradványok állapota, tekintettel az utóbbi években bekövetkezett omlásokra, sürgős állagmegóvást tesz kívánatossá. Ez azért is sürgős, mert „kincskeresők” rendszeresen turkálnak a romok között, ezzel egyrészt bolygatják a bezuhant falmaradványokat, de a romok épségét is veszélyeztetik.”¹⁹

„Szigorúan vett régészeti ásatás nem szükséges. Az omladék eltávolításánál régész felügyelete szükséges. Az eredeti burkolat szintje alatti kutatásra előreláthatólag nem kerül sor. A régészeti megfigyelés célja lényegében a faragott kövek lelőhelyének megfigyelése, esetleg leletanyag összegyűjtése. Falkutatás nem szükséges.”

Az omladék kihordása során kisebb mérvű dúcolás szükségessé válhat. Nyilatkozták ezt annak érdekében, hogy történjék végre valami a rom megmentéséért.

A templom és a kolostor elrendezése és felépítése a pálosrend szabályait követik, és ezért erős hasonlóságot mutatnak a többi középkori pálos kolostorral. Az épület az 1408. évi alapításnak megfelelően az ekkor virágzó csücsíves, gótikus stílusban épült.

19. Détsky M.–Vladár Á., OMF Tervezési program 1969. III. 25.

7. kép. A diadalív pillére és a szentély
munka közben

A jelentős gótikus templomrom régész felügyeletével végzett előzetes kutatása tehát 1969. május 17–31. között megtörtént.²⁰

A munkaerőket és munkaeszközöket a Szénbányászati Tröszt biztosította. A megfigyelést a Diósgyőri Vármúzeum akkori munkatársai végezték. Az omladékból álló feltöltést a templom járószintjéig termeltük le, szint alá sehol sem mentünk. A szentély szintje magasabban volt a hajónál, a diadalívnél egy lépcső vezetett a szentély felé.

Érdemi, datáló értékű kerámia vagy fémanyag nem került elő az összeforgatott gyökerekkel átszótt feltöltésből. Ebből viszont nagyszámú faragott kő került elő, elsősorban az egykori hajó és szentélyboltozat kövei: bordák, bordaindítások, zárókövek valamint nyíláskeret töredékek. A munka végeztével a kőanyag – a visszaépítés reményében – az OMF diósgyőri telephelyére került, ahonnan később beszállították a HOM kőtárába, ahol más anyagokkal együtt most is feldolgozatlanul hányódik. A templomban sorra kiszabadultak a feltöltésből a faloszlopok lábazatai a négy mellékoltár és a főoltár falazott menzáinak maradványai. Egy-egy mellékoltár a hajó K-i végében a diadalív két oldalán, illetve a hajó közepe táján jobbra és balra helyezkedett el. A szentélyből a sekrestyébe nyíló ajtó keretezésének szárkövei és a sekrestye keleti falában a – lavabó – jó megtartásban maradtak ránk.

A kőanyag legjelesebb darabja az a Zsigmond-kori ún. „szélfújta tölgylevelés zárókő”, amelyet a hajó Ny-i végénél bontottunk ki, talán a Ny-i szélső boltmezőt ékesítette. Ez a rendkívül finoman kidolgozott jellegzetesen Zsigmond-kori faragvány az 1969. évi Múzeumi Hónap kiállításon szerepelt először.²¹

20. Czeglédy Ilona MNM Adattár. Utódokumentáció 1987.

21. 1969. X. hóban a Miskolci Galériában rendezett Műemléki Fotókiállítás

8. kép. Hajóbelső 1969

A hajó betöltéséből további két, kevésbé rangos és nagyobb illetve kisebb zárókötödék, valamint nagy mennyiségben; bordatöredékek, falpillérek, konzolok, nyílászkeretdarabok kerültek elő.

A másik igazán jelentős darab amelyet a sekrestyében találtak az alapító Perényi Imre²² titkos kancellár vörösmárvány sírkötödéke, amit valószínűleg kincskeresők dobtak be ide a szentélyből.

A Zsigmond-kori arisztokrácia egyik legjelentősebb családja a Perényieké, akik sok fontos udvari méltóságot töltöttek be. (A pohárnok mesterségben 1387-től 1404-ig három Perényi követte egymást, Miklós 1387–90., János 1390–96., Imre 1396–1404.) Ez a Perényi Imre 1384-ben a prágai egyetemen tanult aki már 1387-ben királyi apród volt, a fenti időpontban pohárnokmester, 1405-től pedig titkos kancellár.²³

A sekrestyéből előkerült sírkölap vörösmárványból készült; figurális címerábrázolással és gótikus minusculás felirattal. A kölap fej felőli része maradt meg a jobb felső sarok nélkül, valamint egy kisebb kerettöredék. Az enyhén jobbra dőlő címerpajzs csak a felső vége látható, a Perényiek címerábrájának, a szárnyas szakállas fej-toll végződésével. A pajzsra jobbra néző takaróval fedett csőrös sisak. A sisakdíszen a címerábra ismétlődik, madárlábon álló jobbra néző szárnyas férfifej gyűrűs szakállal. Perényi Imre egyik fiának István asztalnokmesternek (1431–36.) ugyancsak vörösmár-

22. Mályusz E., 1983. 31., 33. és 68.

23. Fügedi E., 1986. 313–314.

9. kép. Hajóbelső a pillérek maradványaival

10. kép. Hajóbelső, diadalív, és szentélybelső, 1969

11. kép. A diadalív D-i pillére, és a szentély részlete

ványból faragott, feliratos, 1437-ből származó sírlapja a rudabányai mai református templom falában van beépítve.

A két sírkő valószínűleg azonos mester munkája, és valószínűleg István sírköve is a kurtyáni kolostor templomban fekkent és kopott meg és csak másodlagosan helyezték el a rudabányai templomban.²⁴

Milyen is lehetett ez a pálos kolostoregyüttes a XV. sz-ban? Mi maradt meg korunkra, mire tudunk következtetni a romokból, a szerény kutatás segítségével?²⁵

A boltozatvállakig fennálló magas falak az egykori templom maradványai. A templomhajó gazdagon tagolt kőkeretes kapuja a Ny-i oldalon látható. A három boltszakaszos hajót csúcsíves keresztboltozatok fedték. A hajó sarkaiban látható kőgyámokról és az oldalfalakhoz épült faloszlopok címerpajzsos fejezeteiről indultak a kettős homorulatú kőbordák, amelyeket középen keresztződésüknél díszes faragású zárókövekkel ékeltek ki. A bordák között téglaboltozás töltötte ki. A hajót a D-i oldalon három magas, csúcsíves ablak világította be. Az É-i oldalon ajtó nyílt a kolostorudvart övező, illetve a templom külső oldalán húzódó kerengőbe.

A templom szentélye, amely a középkori szokásnak megfelelően K-re nézett, a plébániatemplomokéhoz viszonyítva igen hosszú, (mert a szerzetesek itt gyűltek össze közös szertartásaikra). A szentély kétboltszakaszos. A két boltszakasz diadalívszerű, erősebb, tagoltabb falpillérek választják el, az É-i pillérrel egybeépült a sekrestyeajtó keretnek K-i szarköve.

24. Engel P.–Lövei P.–Varga L., Zsigmond-kori báróink síremlékeiről. AH (I). 35. (Anno Domini) MCCCCVIII. in vigilia fe(sti. . cancella)rius ill(ustris).

25. E helyütt ragadom meg az alkalmat, hogy köszönetet mondjak Détsy Mihály egykori kollégámnak, akivel a munkát is közösen végeztük, s aki e szerény kis „memento” összeállításánál azt értékes adataival kiegészítette, valamint az általa és Vladár Ágnessel együtt készített felmérési rajzokat a cikk számára átengedte.

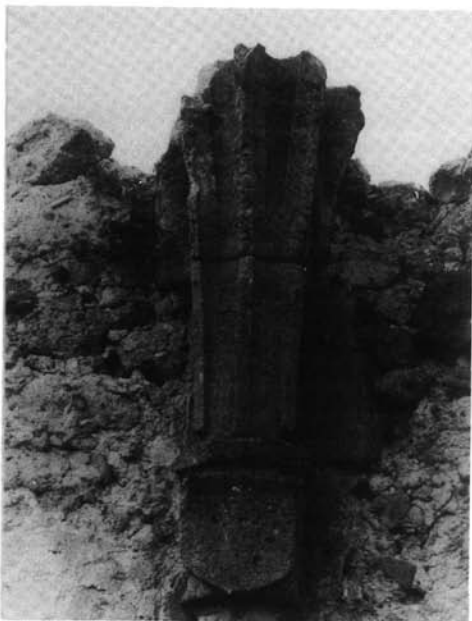
12. kép. Sekrestyeajtó a szentély felől

13. kép. Sekrestyebelső a lavabóval

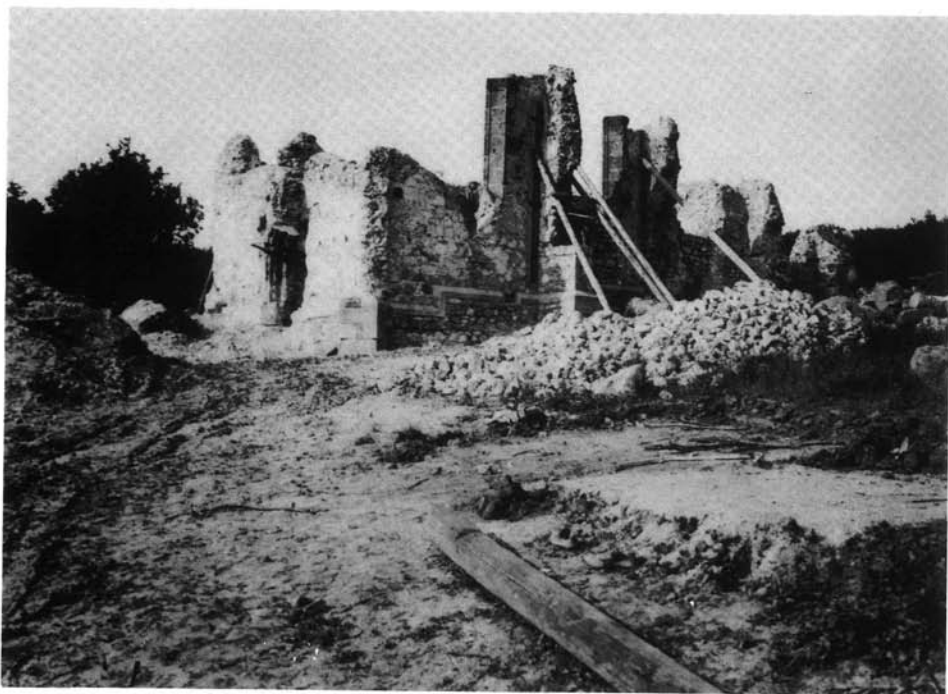
14. kép. A templom a szentély felől a boltozati bordákkal

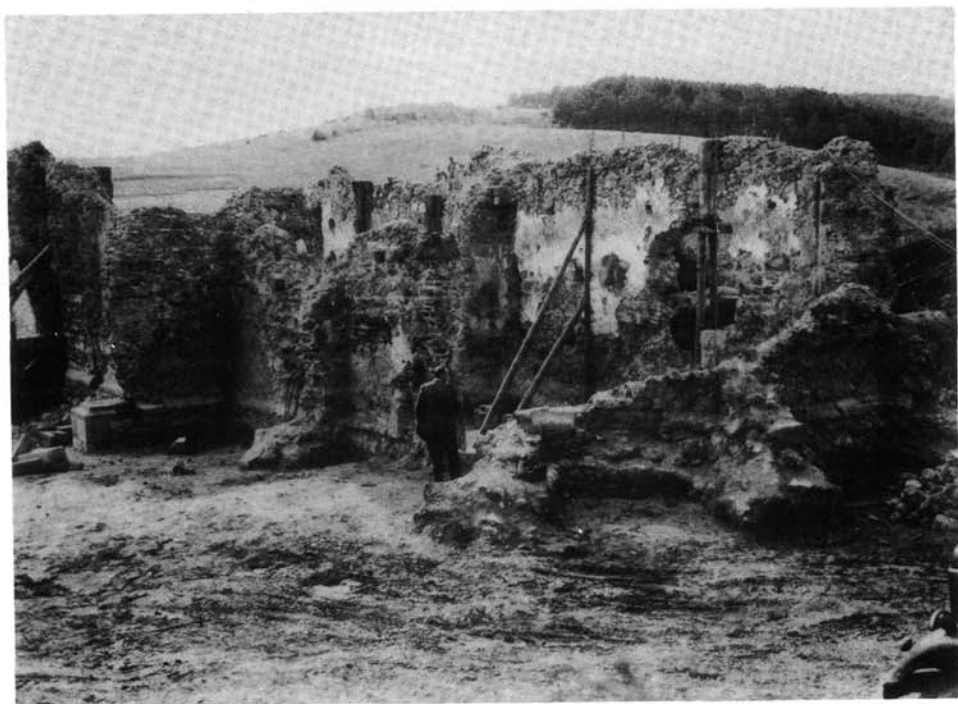
15. kép. A hajó pillére a címertáblas konzollal,
és boltozatindítóval

16. kép. A hajó pillére,
a címertábla-emberfő konzollal

17. kép. A templom DNy-felől a D-i oldal konzerválásakor

18. kép. A templom DK-felől a D-i oldal konzerválásakor

19. kép. A „szélfújta-tölgylevelés” zárókő

20. kép. A Perényi címeres sírkő. (Perényi Imre sírköve)

A szentély D-i oldalán a rendi előírásnak megfelelően kettős ülőfülke volt, záródásában a főoltár állott. Az ülőfülkével szemközt az É-i szentélyfalban nyílt a sekrestye: ebből a kolostorhoz átvezető kis folyosó.

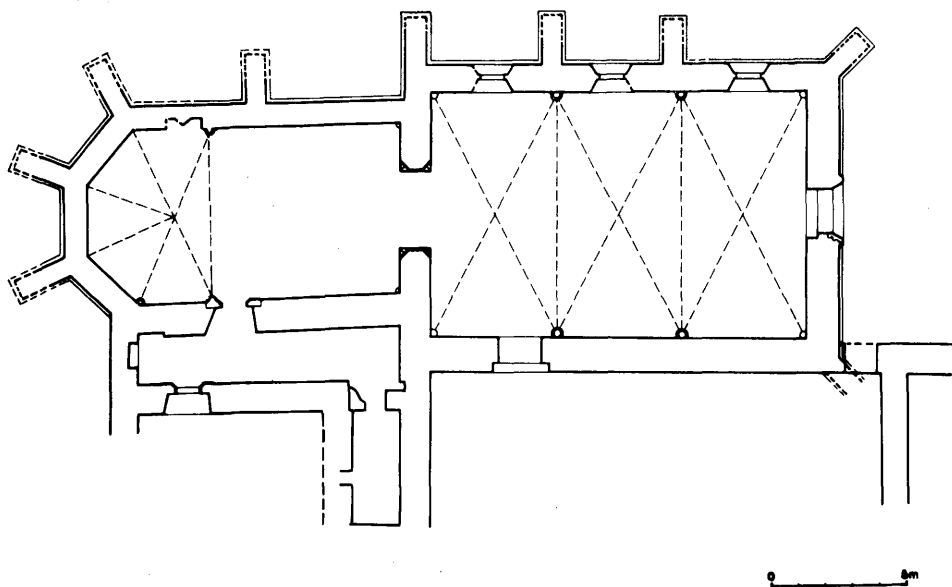
Az épület négyszögű udvart vett körül, amelyben kút állhatott. Az udvar körül, de legalább a templom felőli oldalán kerengő lehetett. A kolostor bejárata a templom főhomlokzata mellett volt. A Ny-i kolostorszárnyban sejthetjük más pálos kolostorok példájából a konyhát és az ebédlőtermet, az É-i szárnyban a gazdasági helyiségeket, míg a szentély melletti K-i szárnyban a sekrestye mellett valószínűleg kisebb kápolna, továbbá, talán emeleten elhelyezve a 8–10 szerzetes hálóterme helyezkedett el.

A kolostorszárnyak alatt valószínűleg borospincék voltak. A kolostorhoz gazdasági épületek, veteményeskertek és halastavak kapcsolódhattak. A kolostor történetének teljes felderítéséhez még további tudományos kutatás lenne szükséges.

Közel két évtized múltott el az 1969. évi jószándékú – de a kolostor további évszázadokra szóló megtartását végül is kevésbé szolgáló – beavatkozás óta. A romokat ismét belepte a gaz, bokrok és fák nőttek benne újra. Oly mértékben feledésbe merült ez a „feltámasztási kísérlet”, hogy a BORSODTERV által 1981-ben készített „Kurityán falu rendezési tervéhez”²⁶ az úgynevezett műemléki vizsgálatban leírták a következőt: „Külterület. Pálos kolostor és templomrom. Gótikus 1408. Rombadólt 1560. NEM MEGKÖZELÍTHETŐ.”

26. OMF Tervtár BORSODTERV 1981. műemléki vizsgálat Kurityán összevont rendezése tervéhez.

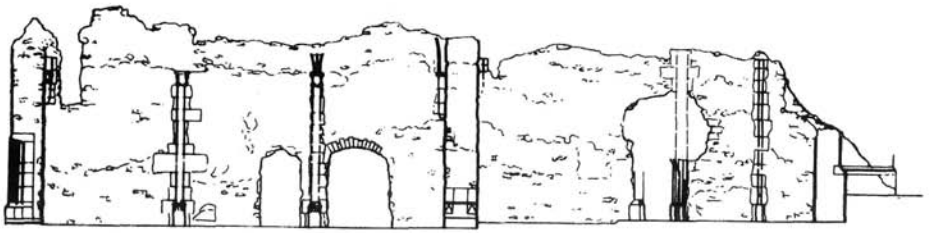

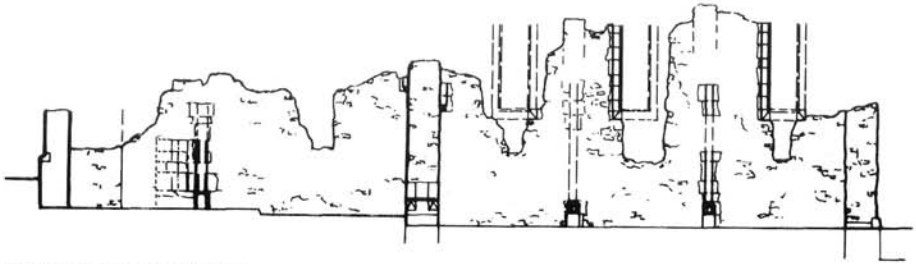
21. kép. A kolostortemplom alaprajza

1986. november 28-án a helyszínen járva megállapíthattuk; a rom változatlanul kitűnően megközelíthető autóval is. A rom a félbemaradt állagmegóvás után természetesen tovább pusztult, így a megerősített D-i oldal is, belsejét és környezetét sűrűn benőték a bokrok. Mintegy 60 db feltehetően újabban leomlott faragott követ számolhattunk meg: (a hajóbelsőben 15 db, a kolostor felé vezető folyosóban 5 db, a templom D-i oldalán 35–40 db mohával benőve). Sajnos újabb „kincskeresések” nyomát lehetett látni, a kolostor felé vezető folyosóban friss beásás volt.

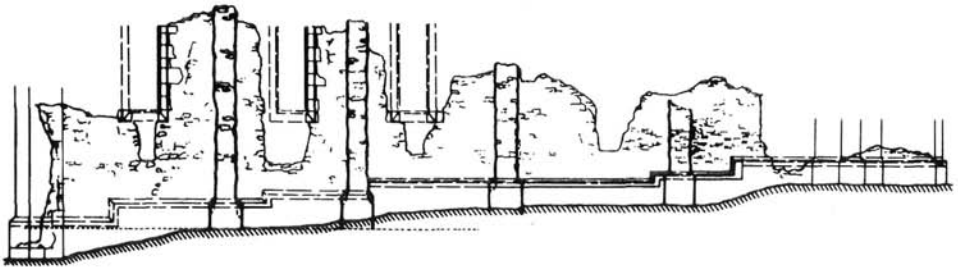
Ha egy-két éven belül nem sikerül valamit tenni a jelentős műemléki értéket képviselő rom érdekében, D-i és Ny-i fala lassan leomlik. A kurityáni pálos kolostorrom pedig – amely a bükkszentléleki, gönci, martonyi romokkal együtt – a megyében a negyedik fontos középkori kolostormaradvány: megérdemelné, hogy ne a biztos pusztulás várjon rá.

Hosszmetszet északi oldalfallal

Hosszmetszet déli oldalfallal

Déli homlokzat

22. kép. A kolostortemplom metszetrajzai

Fényes E.,

1851. Magyarország geographiai szótára. Pest. 282.

Fügedi E.,

1986. Ispánok, bárók, kiskirályok. Budapest. 313–314.

Lukcsics P.,

1931. XV. századi pápák oklevelei. I. Budapest. 60. 64. sz.

DAS PAULINERKLOSTER VON KURITYÁN

(Auszug)

Im Komitat Borsod-Abaúj-Zemplén stehen bis heute noch die Kirche und das Ordenshaus des ungarischen Paulinerordens zu Sátoraljaújhely und Sajólad, bedeutende Paulinerruinen befinden sich in Bükkzentlélek, Gönc, Martonyi, Diósgyőr–Majlát und hier in Kurityán. Nördlich von der Autobusbahn nach Kazincbarcika–Aggtelek–Jósvafő etwa 1 km entfernt stehen am oberen Ende des waldigen Tals die durch die Vegetation stark bewachsene, etwa 8–10 m hohe Ruinen. (Typisches Paulinerkloster, mit Kirche.) Das nach dem Hl. Johannes benannte Paulinerkloster von Kurityán bzw. Nyárad wurde von einem Mitglied der mächtigen Perényi-Familie, namens Imre, dem geheimen Kanzler des Königs Sigismund, 1408 gegründet. Seine Grabtafel, eine Steinplatte aus rotem Marmor, die in der Sakristei der Kirche zum Vorschein gekommen ist, trägt die Jahreszahl 1418. Das Kloster verödete um 1550 zur Zeit der Reformation: verlassen, ohne Dach verfiel es im Laufe der Jahrhunderte von sich selbst.

Die Anordnung der Kirche und des Klosters weist auf einen regelrechten Bau des Paulinerordens hin: ein reifes gotisches Werk. Das Tor des Kirchenschiffes mit verzierter Steinumfassung befindet sich an der W-Seite, das Schiff ist von drei Gewölben bedeckt und an der S-Seite von drei hohen spitzbogigen Fenstern beleuchtet. In dem aus zwei Gewölben bestehenden Chor der Kirche sind eine lange und doppelte Sitznische sowie der Hauptaltar. Aus der N-Mauer des Chors führte eine Tür in die Sakristei und von dort ein Korridor in das Kloster. Das Kloster stand an der N-Seite der Kirche. Vor der W-Fassade der Kirche, vor dem N-Strebepfeiler stand die Gebäudeecke des Klosters aus der Fassade hervor.

Aus den 60er Jahren des vorigen Jahrhunderts blieben schon Darstellungen über die Klosterruinne erhalten. Die erste Vermessungszeichnung über das Gebäude stammt aus 1942. Zu Beginn der Jahre 1950 wurden bei den Ruinen auch öfters Bergungsgrabungen durchgeführt, da die nahegelegene Grube sie mit Unterminierung bedrohte. Vom Jahre 1966 an kamen die Ruinen durch diese Bergarbeit von neuem in Gefahr. Mit Hilfe der Arbeiter der Kohlenbergwerke von Borsod kam es – als freiwillige Arbeit durchgeführt – im Mai 1969 zu einer Bergungsgrabung mit gleichzeitigen archäologischen Beobachtungen. In dem bis zum ursprünglichen Geländeniveau bereinigten Gebiet wurde leider die Konservierung der Ruinen unterbrochen, und so verfielen die Kirchen- und Klosterruinen noch weiter, der Wald gewann wiederum die Oberhand über sie.

Die Sicherstellung des wertvollen mittelalterlichen Denkmals bleibt für die Nachwelt weiterhin eine ungelöste Aufgabe.

Ilona Czeglédy